

بررسی گذران وقت افراد دارای معلولیت در طرح آمارگیری گذران وقت ۹۹-۱۳۹۸

۱- مقدمه

همه‌ی انسان‌هایی که پا به عرصه وجود می‌گذرانند از موهبت سلامتی برخوردار نیستند. این اقلیت بزرگ را معلول می‌نامند. منظور از معلول فردی است که بر اثر ضایعه جسمی، ذهنی و روانی یا توأم، در سلامت و کارایی او به‌طور مستمر اختلال قابل توجهی به وجود آید، به‌طوری‌که این اختلال از استقلال وی در زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی بکاهد، این تعریف شامل افراد با اختلالات جسمی، حرکتی، شنوایی، گفتاری، بینایی و ذهنی نیز می‌شود. ناتوانی ممکن است به سبب سالخوردگی و پیری در افراد بزرگسال یا بیماری مزمن و طولانی (بیش از ۶ ماه) باشد. در صورتی که معلولیت یا ناتوانی فرد مانع از انجام کامل فعالیت‌های روزانه باشد و وی نیازمند پرستاری و مراقبت افراد دیگر به‌صورت پیوسته باشد در طرح آمارگیری گذران وقت معلول محسوب شده است. در این طرح با یک پرسش «آیا فردی از اعضای خانوار به سبب معلولیت و ناتوانی نیازمند پرستاری و مراقبت روزانه هست یا خیر؟»^۱. از همه‌ی افراد خانوار وضعیت سلامت آنها پرسیده می‌شود.

مرکز آمار ایران به عنوان متولی آمار کشور و بنا به وظیفه قانونی خود تهیه و طراحی طرح گذران وقت را در سه دوره زمانی ۸۸-۱۳۷۸، ۹۴-۱۳۹۳ و ۹۹-۱۳۹۸ باهدف دستیابی به شیوه گذران وقت افراد جامعه، شناخت نوع و مدت زمان فعالیت‌های انجام شده توسط آنها، در مناطق شهری کشور اجرا کرده است.

۲- طرح موضوع

الگوی گذران وقت افراد با ساختار فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی جامعه ارتباط دارد برای مقایسه آمارهای گذران وقت در کشورها و گروه‌های مختلف اجتماعی، بخش آمار سازمان ملل متحد برای ایجاد قابلیت مقایسه در سطح ملی و بین‌المللی، «طبقه‌بندی بین‌المللی فعالیت‌ها برای آمارهای گذران وقت (ICATUS)»^۲ را تدوین کرده است.

در این گزارش الگوی گذران وقت جمعیت معلول ۱۵ ساله و بیشتر ساکن در مناطق شهری بررسی می‌شود و سپس با الگوی گذران وقت جمعیت فاقد معلولیت و ناتوانی مقایسه می‌شود و همچنین الگوی گذران وقت خانوارهای دارای حداقل یک فرد معلول با الگوی گذران وقت خانوهای فاقد فرد معلول مقایسه می‌شود.

۳- تعاریف و مفاهیم

۳-۱- طبقه‌بندی فعالیت‌های گذران وقت. طبقه‌بندی تمام فعالیت‌هایی است که هر فرد، ممکن است در طول ۲۴ ساعت یک شبانه‌روز برای آنها وقت صرف کند. هدف آن، تهیه چارچوبی استاندارد برای آمارهای گذران وقت بر اساس گروه‌بندی‌های معنی‌دار است براساس این طبقه‌بندی بین‌المللی فعالیت‌ها برای آمارهای گذران وقت به ۹ گروه اصلی تقسیم می‌شوند.

۱- اشتغال و فعالیت‌های مرتبط برای مزد

۲- تولید کالا برای استفاده نهایی خود

۳- خدمات خانگی بدون مزد برای اعضای خانوار و خانواده

۴- خدمات مراقبتی بدون مزد برای اعضای خانوار و خانواده

۵- کارداوطلبانه بدون مزد، کار آموزی و سایر کارهای بدون مزد

۶- یادگیری

۷- معاشرت، ارتباط، مشارکت اجتماعی و آداب و رسوم دینی

۸- فرهنگ، فراغت، رسانه‌های گروهی، تمرین‌های ورزشی

۹- رسیدگی و خود مراقبتی

^۲ International Classification of activities for Time – Use Statistics

۴- خانوارهای شهری به تفکیک داشتن یا نداشتن حداقل یک فرد دارای معلولیت و ناتوانی در

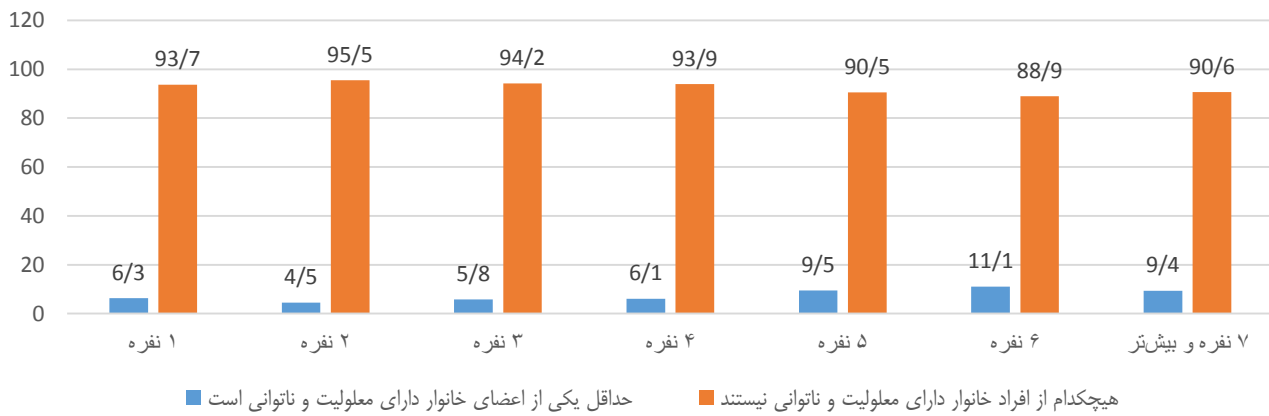
مناطق شهری کشور: ۹۹-۱۳۹۸

براساس نتایج سالانه طرح ۹۳,۹ درصد خانوارهای شهری کشور فاقد عضو معلول و ناتوان و ۶,۱ درصد از خانوارها دارای حداقل یک عضو دارای معلولیت و ناتوانی هستند. بررسی خانوارها به تفکیک تعداد اعضا نشان می‌دهد که خانوارهای ۶ نفره با ۱۱,۱ درصد دارای بیشترین و خانوارهای ۲ نفره با ۴,۵ درصد دارای کمترین فرد معلول در خانوار هستند. (جدول و نمودار ۱)

جدول ۱- درصد خانوارهای معمولی ساکن و گروهی برحسب این که حداقل یکی از اعضای خانوار دارای یا فاقد معلولیت و ناتوانی در خانوار است به تفکیک تعداد افراد خانوار. ۹۹-۱۳۹۸

تعداد افراد خانوار	کل	هیچکدام از افراد خانوار دارای معلولیت و ناتوانی نیستند	حداقل یکی از اعضای خانوار دارای معلولیت و ناتوانی است
جمع	۱۹۷۵۳۸۳۲	۹۳,۹	۶,۱
۱ نفره	۱۹۷۲۳۶۶	۹۳,۷	۶,۳
۲ نفره	۴۳۹۰۶۶۳	۹۵,۵	۴,۵
۳ نفره	۵۷۰۰۷۷۷	۹۴,۲	۵,۸
۴ نفره	۵۳۲۸۹۴۵	۹۳,۹	۶,۱
۵ نفره	۱۷۷۸۵۰۶	۹۰,۵	۹,۵
۶ نفره	۴۴۳۳۰۳	۸۸,۹	۱۱,۱
۷ نفره و بیش‌تر	۱۳۹۲۷۲	۹۰,۶	۹,۴

نمودار ۱- درصد خانوارهای معمولی ساکن و گروهی برحسب این که حداقل یکی از اعضای خانوار دارای یا فاقد معلولیت و ناتوانی است به تفکیک تعداد افراد خانوار: ۹۹-۱۳۹۸

۵- الگوی گذران وقت جمعیت معلول ۱۵ ساله و بیشتر در خانوارها به تفکیک داشتن یا نداشتن

حداقل یک فرد دارای معلولیت و ناتوانی در مناطق شهری کشور: ۹۹-۱۳۹۸

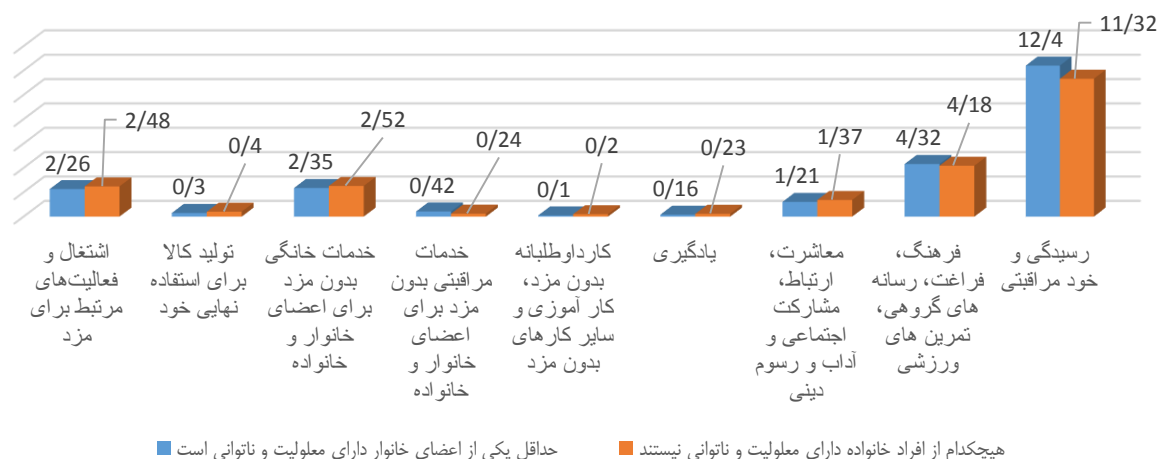
بررسی الگوی گذران وقت در خانوارهای دارای فرد معلول و ناتوان نشان می‌دهد در این خانوارها، بعد از فعالیت «رسیدگی و خود مراقبتی» بیشترین زمان صرف شده در یک شبانه روز به ترتیب مربوط به «فرهنگ، فراغت، رسانه های گروهی، تمرین های ورزشی» با ۴ ساعت و ۳۲ دقیقه و «خدمات خانگی بدون مزد برای اعضای خانوار و خانواده» با ۲ ساعت و ۳۵ و «اشتغال و فعالیت های مرتبط با مزد» با ۲ ساعت ۲۶ دقیقه بوده است، کمترین زمان صرف شده در یک شبانه روز مربوط به فعالیت «کارداوطلبانه بدون مزد، کار آموزی و سایر کارهای بدون مزد» با ۱ دقیقه بوده است.

مقایسه الگوی گذران وقت در بین خانوارهای دارای معلول و خانوارهای فاقد معلول نشان می‌دهد که در خانوارهایی که حداقل یکی از اعضای خانوار دارای معلولیت و ناتوانی است در یک شبانه روز به ترتیب به طور متوسط ۳۲ دقیقه به فعالیت «رسیدگی و خودمراقبتی» و ۱۶ دقیقه به فعالیت « معاشرت، ارتباط، مشارکت اجتماعی و آداب و رسوم دینی» زمان بیشتری صرف می کنند. در مقابل در خانوارهای فاقد فرد معلول و ناتوان به فعالیت « اشتغال و فعالیت های مرتبط برای مزد» ۲۲ دقیقه به فعالیت «خدمات خانگی بدون مزد برای اعضای خانوار و خانواده» ۱۷ دقیقه به فعالیت «یادگیری» ۷ دقیقه و به فعالیت « معاشرت، ارتباط، مشارکت اجتماعی و آداب و رسوم دینی» ۱۶ دقیقه در یک شبانه روز زمان بیشتری را در مقایسه با خانوارهایی که حداقل یک فرد معلول و ناتوان هستند صرف می کنند.(جدول و نمودار ۲)

جدول ۲- متوسط ساعات سپری شده در یک شبانه روز توسط جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر برای گروه‌های فعالیت گذران وقت به تفکیک داشتن یا نداشتن حداقل یک فرد دارای معلولیت و ناتوانی در خانوار : ۹۹-۱۳۹۸

گروه های فعالیت گذران وقت	کل	هیچکدام از افراد خانواده دارای معلولیت و ناتوانی نیستند	حداقل یکی از اعضای خانوار دارای معلولیت و ناتوانی است
کل	۲۴.۰۰	۲۴.۰۰	۲۴.۰۰
اشتغال و فعالیت‌های مرتبط برای مزد	۲.۴۶	۲.۴۸	۲.۲۶
تولید کالا برای استفاده نهایی خود	۰.۴	۰.۴	۰.۳
خدمات خانگی بدون مزد برای اعضای خانوار و خانواده	۲.۵۱	۲.۵۲	۲.۳۵
خدمات مراقبتی بدون مزد برای اعضای خانوار و خانواده	۰.۲۵	۰.۲۴	۰.۴۲
کارداوطلبانه بدون مزد، کار آموزی و سایر کارهای بدون مزد	۰.۲	۰.۲	۰.۱
یادگیری	۰.۲۳	۰.۲۳	۰.۱۶
معاشرت، ارتباط، مشارکت اجتماعی و آداب و رسوم دینی	۱.۳۶	۱.۳۷	۱.۲۱
فرهنگ، فراغت، رسانه های گروهی، تمرین های ورزشی	۴.۱۹	۴.۱۸	۴.۳۲
رسیدگی و خود مراقبتی	۱۱.۳۴	۱۱.۳۲	۱۲.۴

نمودار ۲- متوسط ساعات سپری شده در یک شبانه روز توسط جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر به تفکیک داشتن یا نداشتن حداقل یک فرد دارای معلولیت و ناتوانی در خانوار: ۹۹-۱۳۹۸

۶- الگوی گذران وقت جمعیت معلول ۱۵ ساله و بیشتر: ۹۹-۱۳۹۸

بررسی الگوی گذران وقت افراد دارای معلولیت و ناتوانی نشان می‌دهد این افراد بیشترین وقت خود در یک شبانه روز را به ترتیب به فعالیت «رسیدگی و خود مراقبتی» با ۱۴ ساعت و ۱۴ دقیقه، فعالیت «فرهنگ، فراغت، رسانه های گروهی، تمرین های ورزشی» با ۶ ساعت و ۳۸ دقیقه و فعالیت « معاشرت، ارتباط، مشارکت اجتماعی و آداب و رسوم دینی» با ۱ ساعت ۳۰ دقیقه اختصاص می‌دهند. کمترین زمان صرف شده برای افراد معلول مربوط به دو فعالیت « کارداوطلبانه بدون مزد، کار آموزی و سایر کارهای بدون مزد» و « خدمات مراقبتی بدون مزد برای اعضای خانوار و خانواده» با ۱ دقیقه بوده است.

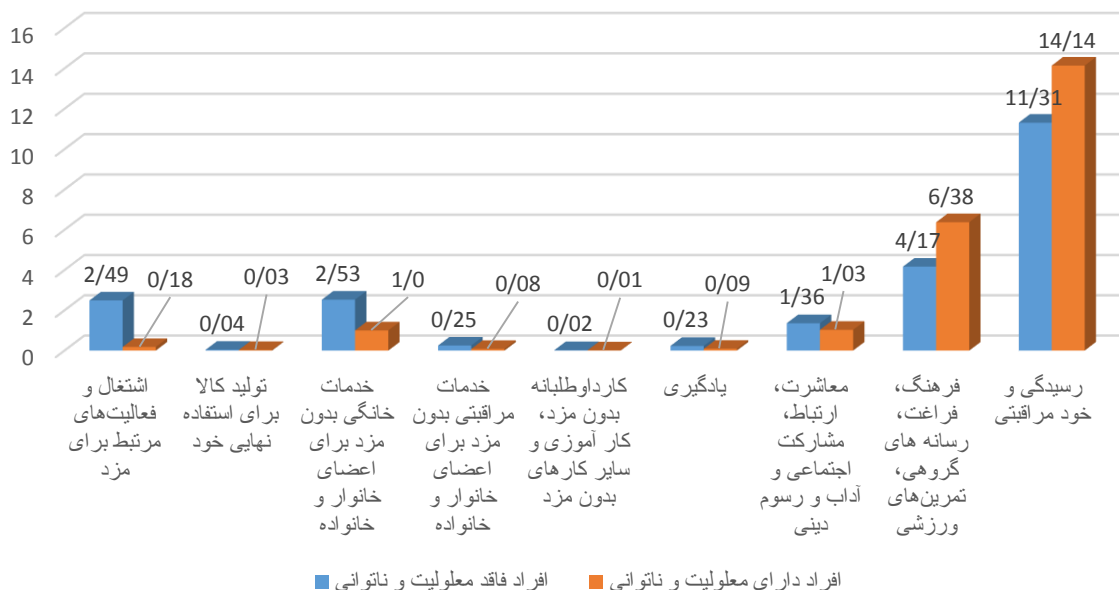
بررسی الگوی گذران وقت افراد فاقد معلولیت و ناتوانی نشان می‌دهد این افراد بیشترین وقت خود در یک شبانه روز را به ترتیب به فعالیت «رسیدگی و خود مراقبتی» با ۱۱ ساعت و ۳۱ دقیقه، فعالیت «فرهنگ، فراغت، رسانه های گروهی، تمرین های ورزشی» با ۴ ساعت و ۱۷ دقیقه، فعالیت « خدمات خانگی بدون مزد برای اعضای خانوار و خانواده» با ۲ ساعت ۵۳ دقیقه و فعالیت «اشتغال و فعالیت های مرتبط برای مزد» ۲ ساعت و ۴۹ دقیقه اختصاص می‌دهند. کمترین زمان صرف شده برای افراد غیر معلول مربوط به دو فعالیت « کارداوطلبانه بدون مزد، کار آموزی و سایر کارهای بدون مزد» با ۲ دقیقه بوده است.

مقایسه الگوی گذران وقت افراد دارای معلولیت و ناتوانی با افراد فاقد معلولیت نشان می‌دهد که افراد معلول در یک شبانه روز به طور متوسط ۲ ساعت و ۲۹ دقیقه به فعالیت « رسیدگی و خود مراقبتی» و ۲ ساعت ۲۱ دقیقه به فعالیت « فرهنگ، فراغت، رسانه های گروهی، تمرین های ورزشی» زمان بیشتری را نسبت به افراد فاقد معلولیت اختصاص می‌دهند و برای سایر فعالیت ها زمان کمتری صرف می‌کنند، بارزترین فعالیت‌هایی که افراد معلول زمان کمتری به آن اختصاص می‌دهند می‌توان به فعالیت های « اشتغال و فعالیت‌های مرتبط برای مزد»، « خدمات خانگی بدون مزد برای اعضای خانوار و خانواده»، « خدمات مراقبتی بدون مزد برای اعضای خانوار و خانواده» و «یادگیری» را نام برد.

جدول ۳- متوسط ساعات سپری شده در یک شبانه روز توسط افراد ۱۵ ساله و بیشتر برای گروه های فعالیت گذران وقت به تفکیک افراد دارای معلولیت و ناتوانی و افراد فاقد معلولیت و ناتوانی: ۹۹-۱۳۹۸

گروه های فعالیت گذران وقت	کل	افراد دارای معلولیت و ناتوانی	افراد فاقد معلولیت و ناتوانی
کل	۲۴,۰۰	۲۴,۰۰	۲۴,۰۰
اشتغال و فعالیت های مرتبط برای مزد	۲,۴۶	۰,۱۸	۲,۴۹
تولید کالا برای استفاده نهایی خود	۰,۴	۰,۰۳	۰,۰۴
خدمات خانگی بدون مزد برای اعضای خانوار و خانواده	۲,۵۱	۱,۰	۲,۵۳
خدمات مراقبتی بدون مزد برای اعضای خانوار و خانواده	۰,۲۵	۰,۰۸	۰,۲۵
کارداوطلبانه بدون مزد، کار آموزی و سایر کارهای بدون مزد	۰,۰۲	۰,۰۱	۰,۰۲
یادگیری	۰,۲۳	۰,۰۹	۰,۲۳
معاشرت، ارتباط، مشارکت اجتماعی و آداب و رسوم دینی	۱,۳۶	۱,۳۰	۱,۳۶
فرهنگ، فراغت، رسانه های گروهی، تمرین های ورزشی	۴,۱۹	۶,۳۸	۴,۱۷
رسیدگی و خود مراقبتی	۱۱,۳۴	۱۴,۱۴	۱۱,۳۱

نمودار ۳- متوسط ساعات سپری شده در یک شبانه روز توسط افراد ۱۵ ساله و بیشتر به تفکیک افراد دارای معلولیت و ناتوانی و افراد فاقد معلولیت و ناتوانی: ۹۹-۱۳۹۸

چکیده نتایج:

افراد دارای معلولیت و ناتوانی بخشی از افراد جامعه را تشکیل می دهند دستیابی به آمارهای این بخش جمعیت می تواند راه را برای شناخت ویژگی های فردی و به تبع آن نیازمندی ها و در نهایت برنامه ریزی و کمک به بهبود زندگی آنان هموار کند. طرح آمارگیری گذران وقت این فرصت را برای شناخت الگوی گذران وقت این افراد فراهم ساخته است در پرسشنامه طرح با یک سوال افراد دارای ناتوانی و معلولیت شناسایی و نحوه گذران وقت آنها با پرسشنامه فردی مشخص شده است.

براساس نتایج طرح، ۹۳٫۹ درصد خانوارهای شهری کشور فاقد عضو معلول و ناتوان و ۶ درصد از خانوارها دارای حداقل یک عضو دارای معلولیت و ناتوانی هستند. خانوارهای ۶ نفره با ۱۱ درصد دارای بیشترین و خانوارهای ۲ نفره با ۴٫۵ درصد دارای کمترین فرد معلول در خانوار هستند

بررسی الگوی گذران وقت در خانوارهای دارای فرد معلول و ناتوان گویای آن است که در این خانوارها، بعد از فعالیت « رسیدگی و خود مراقبتی » متوسط بیشترین زمان صرف شده در یک شبانه روز به ترتیب مربوط به « فرهنگ، فراغت، رسانه های گروهی، تمرین های ورزشی » با ۴ ساعت و ۳۲ دقیقه، « خدمات خانگی بدون مزد برای اعضای خانوار و خانواده » با ۲ ساعت و ۳۵ و « اشتغال و فعالیت های مرتبط با مزد » با ۲ ساعت ۲۶ دقیقه بوده است، کمترین زمان صرف شده در یک شبانه روز مربوط به فعالیت « کارداوطلبانه بدون مزد، کار آموزی و سایر کارهای بدون مزد » با ۱ دقیقه بوده است.

بررسی الگوی گذران وقت افراد دارای معلولیت و ناتوانی نشان می دهد این افراد بیشترین وقت خود در یک شبانه روز را به ترتیب به فعالیت « رسیدگی و خود مراقبتی » با ۱۴ ساعت و ۱۴ دقیقه، فعالیت « فرهنگ، فراغت، رسانه های گروهی، تمرین های ورزشی » با ۶ ساعت و ۳۸ دقیقه و فعالیت « معاشرت، ارتباط، مشارکت اجتماعی و آداب و رسوم دینی » با ۱ ساعت ۳۰ دقیقه اختصاص می دهند. کمترین زمان صرف شده برای افراد معلول مربوط به دو فعالیت « کارداوطلبانه بدون مزد، کار آموزی و سایر کارهای بدون مزد » و « خدمات مراقبتی بدون مزد برای اعضای خانوار و خانواده » با ۱ دقیقه بوده است.

بررسی الگوی گذران وقت افراد فاقد معلولیت و ناتوانی نشان می دهد این افراد بیشترین وقت خود در یک شبانه روز را به ترتیب به فعالیت « رسیدگی و خود مراقبتی » با ۱۱ ساعت و ۳۱ دقیقه، فعالیت « فرهنگ، فراغت، رسانه های گروهی، تمرین های ورزشی » با ۴ ساعت و ۱۷ دقیقه، فعالیت « خدمات خانگی بدون مزد برای اعضای خانوار و خانواده » با ۲ ساعت ۵۳ دقیقه و فعالیت « اشتغال و فعالیت های مرتبط با مزد » با ۲ ساعت و ۴۹ دقیقه اختصاص می دهند. کمترین زمان صرف شده برای افراد غیر معلول مربوط به دو فعالیت « کارداوطلبانه بدون مزد، کار آموزی و سایر کارهای بدون مزد » با ۲ دقیقه بوده است.

مقایسه الگوی گذران وقت افراد دارای معلولیت و ناتوانی با افراد فاقد معلولیت نشان می دهد که افراد معلول در یک شبانه روز به طور متوسط ۲ ساعت و ۲۹ دقیقه به فعالیت « رسیدگی و خود مراقبتی » و ۲ ساعت ۲۱ دقیقه به فعالیت « فرهنگ،

فراغت، رسانه های گروهی، تمرین های ورزشی» زمان بیشتری را نسبت به افراد فاقد معلولیت اختصاص می دهند و برای سایر فعالیت ها زمان کمتری صرف می کنند، بارزترین فعالیت هایی که افراد معلول زمان کمتری به آن اختصاص می دهند می توان به فعالیت های « اشتغال و فعالیت های مرتبط برای مزد»، « خدمات خانگی بدون مزد برای اعضای خانوار و خانواده»، « خدمات مراقبتی بدون مزد برای اعضای خانوار و خانواده» و «یادگیری» را نام برد.

منبع: نتایج سالانه طرح آمارگیری گذران وقت: ۹۹-۱۳۹۸